

הכנס המדעי ה-19

מחקר, עיון ויצירה באורנים – תשע"ח

אקדמיה-שטח II

יו"ר: ענת ישראלי

תפיסת תוכנית אקדמיה-כיתה על-ידי סטודנטיות ומורות מכשירות: חקר מקרה

The Program "Academia-Kita" from Students' and Teachers' Perspectives: A Case Study

תוכנית אקדמיה-כיתה הינה תוכנית הפועלת במערכת החינוך בשנתיים האחרונות. אחת ממטרותיה הינה הכשרת פרחי הוראה וקליטה מיטבית שלהם בבתי הספר על מנת למנוע נשירה בשנים הראשונות במערכת. המחקר בדק כיצד סטודנטיות בשנה ג' להכשרתן ומורות מכשירות תופסות את תוכנית אקדמיה-כיתה, את יתרונותיה ואת הנקודות שזקוקות לשיפור על מנת להוביל להתמקצעות תהליך ההכשרה וההתפתחות המקצועית של עובדי ההוראה.

המחקר נערך במשך כשנתיים בבית ספר יסודי בעיר בצפון הארץ. המחקר הינו מחקר איכותני. השיטה המתודולוגית שנבחרה הייתה חקר מקרה בה חוקרים לעומק מקרה אחד למשך זמן ארוך בכלי מחקר שונים ומגוונים. כלי המחקר כללו ראיונות עומק חצי מובנים עם כל בעלי העניין, תצפיות בשיעורים ובמשוברים שניתנו אחריהם. הממצאים נותחו בקידוד פתוח לקטגוריות ומהן חולצו תמות מרכזיות.

במחקר נמצא כי הסטודנטיות מעידות ששהות ארוכה בבית הספר (בין יומיים לשלושה בשבוע) עוזרת להן מאוד להבנה מעמיקה של תפקיד ההוראה. הן מעידות כי המורות המכשירות מזמנות להן זירות מגוונות להתנסויות הן בהוראה, הן בהתמודדות עם הורים והן במתרחש בהיבט החברתי בבית הספר. הסטודנטיות צפו בשיעורים רבים הן במורות והן בעמיתותיהן ולמדו לתת משוב מקדם למידה. חדר המורים מחבק את הסטודנטיות ומכבד אותן. התלמידים מתייחסים לסטודנטיות כאל מורות וכך הם גם קוראים להן.

ההתפתחות המקצועית של הסטודנטיות ניכרת והן מעידות על עצמן שהן מכירות היטב את שגרות בית הספר החיוביות ואף המאתגרות. יחד עם זאת, הן טוענות כי קיים עליהן עומס רב, שכן המכללה עדיין דורשת מהם את אותן הדרישות הלימודיות, הן עסוקות בהכנת מערכי שיעורים והעברתם ושהות זמן ממושך בבית הספר. המורות המכשירות טענו כי הן נהנות להכשיר את הסטודנטיות ומטרתן לשקף להן תמונת מציאות אותנטית. הן אינן מקבלות הכשרה כיצד להנחות אחרים אך עוברות הכשרה בשיתוף עם הסטודנטיות על למידה פעילה ומערבת וביחד הן בונות מערכי שיעור חדשים. הן לא מקבלות הכשרה מספקת בהנחיית סטודנטיות ואינן מתנסות בהוראה משותפת בכיתה עם הסטודנטיות מאחר ואינן יודעות כיצד נכון לעשות זאת ולכן לא מיישמות את כל מטרות התוכנית. תרומתו העיקרית של המחקר היא בהוספת ידע אודות התפתחות מקצועית והכשרת פרחי הוראה, במיוחד בזמנים של תהליכי שינוי מהותיים בהכשרה.

מילות מפתח: אקדמיה-כיתה, התפתחות מקצועית, הכשרת פרחי הוראה, תאוריה ופרקטיקה, התנסות מעשית

יערה פיין, דקלה מן וייצמן, דקלה גבריאלי, סוניה חסון ונעם לפידות-לפלר
Yaara Fine, Dikla Man Vaizman, Dikla Gavriel, Sonia Hassoun & Noam
Lapidot-Lefler

"להיות איש חינוך": מודל להתפתחות אישית של פרחי הוראה

(הסבת אקדמאים לחינוך מיוחד)

"Being an Educator":

A Model for Personal Development in Teacher Education

מודל ההכשרה המתפתח בתוכנית ההסבה לחינוך מיוחד במכללת אורנים נוצר כתוצאה מתובנות הנובעות ממפגשים עם מנהלי מסגרות חינוכיות ומורים בראשית דרכם במערכת החינוך, שתיארו תחושת חוסר מסוגלות, קשיי השתלבות וחוסר היכרות עם המערכת הבית ספרית על גווניה ומורכבותה. התפיסה המארגנת של המודל היא שההתפתחות האישית של פרחי ההוראה צריכה להתבסס על חוויה רגשית בעלת משמעות אישית והתנסויות עם מרחבים שונים-מערכתיים, ארגוניים ואנושיים, דמויות משמעותיות ובעלי תפקידים.

חדשנות המודל היא במתן אוטונומיה לסטודנטים לנוע במרחבים אלו ולקיים תהליכי חקר המבוססים על התבוננות, שאילת שאלות, מפגשים והתנסות בחניכה והוראה, עיון והעמקה בידע, בהתאם לתכנים שמזמנת החוויה הבית ספרית. החוויות והתובנות שאוספים הסטודנטים בתהליך מהוות תשתית למפגשי ההמשך עם המדריכות, המתקיימים בתום יום ההתנסות במסגרת החינוכית עצמה, ועוסקים במיומנויות הוראה ובהתפתחות אישית הנלמדים בחברותא מתוך חיבור לחוויות, שאלות ותובנות שעלו במהלך היום. כך נוצרת הלימה ורלוונטיות בין התכנים התאורטיים להוויה החינוכית בבית הספר, והמדריכה מהווה דמות משמעותית המלווה את התהליך כולו.

קהילת בית הספר הינה חלק בלתי נפרד מתהליך ההתפתחות של הסטודנטים, והיא פועלת בשותפות מלאה עימם. השותפות מתקיימת באופן דינמי ומשתנה בהתאם לצרכים של פרחי ההוראה והמערכת, ובמקביל באופן מובנה במפגשי השיח המתקיימים בתום יום ההתנסות ובזיקה לתמות המהותיות המלוות את המודל לאורך השנה.

תמות אלה מציגות דילמות וערכים חינוכיים המהווים חלק בלתי נפרד ממערכות החינוך וממהות איש החינוך, ועוסקות בנו כבני אדם, אנשי חינוך וכחלק מארגון. ההנחה היא שמודל זה יתרום לעיצוב דמותו של איש חינוך משמעותי ובעל תחושת מסוגלות המבוססת על יכולות רפלקטיביות, יכולת שיח, מנהיגות, עצמאות, תפיסה מערכתית, יכולת התפתחות אישית, גמישות מחשבתית, יצירתיות ויזמות, שיאפשרו לו להשתלב באופן מיטבי בעבודה החינוכית בהמשך דרכו, ולהוות דוגמה לעיצוב דמותם ולהתפתחותם של תלמידיו.

המודל מלווה במחקר פעולה שמטרתו הכנסת שינוי בתהליכי הכשרת פרחי הוראה ובחינת יעילותה של התוכנית בעיני המערכת והסטודנטים עצמם. בתהליך זה ייבחן המודל ובהתאם יעודכן, יתוקן ויורחב. את המודל יציגו השותפים לתהליך: המדריכות, מנהל בית ספר וסטודנטית. יוצגו נקודות מבט שונות, כמו גם יתרונות לצד שאלות וסוגיות.

מילות מפתח: מודל חינוכי, מחקר פעולה, פרחי הוראה, חיבור אקדמיה-שטח, חינוך מיוחד

**תאוריית ההכוונה העצמית כבסיס לקידום המוטיבציה ללמידה
במכללות להכשרת מורים**

**Self-Determination Theory as a Basis for Promoting
Learning Motivation in Teacher Training Colleges**

המכללות להכשרת מורים הן גוף מרכזי ובעל השפעה על זהותם האישית והמקצועית של המורים. בשנים האחרונות חלה עלייה במודעות להשפעה שיש להעלאת המוטיבציה ללמידה על הצלחתם של הסטודנטים. מחקר זה בדק את המוטיבציה ללמידה של סטודנטים ערבים - מורים לעתיד - במכללות ערביות ובמכללות מעורבות להכשרת מורים בישראל. מטרת המחקר הייתה לבדוק את השפעת הקשר הלמידה הפסיכו-סוציאלי והפדגוגי על פיתוח מוטיבציה ללמידה.

המחקר מתחשב במאפיינים אתניים ותרבותיים ייחודיים של החברה הערבית בישראל, ומתבסס על תאוריית ההכוונה העצמית. מחקר חלוץ זה משלב גישות כמותיות ואיכותניות לבדיקת סוגיות שעד כה לא קיבלו תשומת לב מספקת. החלק הכמותי כלל שאלונים סגורים שהועברו ל-353 סטודנטים מארבע מכללות, שתיים מעורבות ושתיים ערביות. הממצאים נותחו ברגרסיה היררכית מרובה. החלק האיכותני היה ניתוח תוכן של תשע קבוצות מיקוד שכללו 53 סטודנטים ערבים משני סוגי המכללות. המודל המוצע במחקר זה מורכב משתי רמות: מאקרו ומיקרו. ברמת המיקרו, בכל אחד מסוגי המכללות, נבדקו המשתנים הבאים בהקשר למידת הניבוי של המוטיבציה האוטונומית והנשלטת של הסטודנטים: מאפיינים סוציו-דמוגרפיים, שליטה בשפה העברית, בחירת סוג המכללה והחוג לחינוך מיוחד, תמיכה אוטונומית, יכולת, שייכות והערכת תוכנית הלימוד. ברמת המאקרו נבדקה ההשפעה של הקשר הלמידה החברתי והפדגוגי על שני סוגי המוטיבציה. במילים אחרות, האם סוג המכללה הוא משתנה מתערב בקשרים בין המשתנים המנבאים במודל לשני סוגי המוטיבציה. מחקרים קודמים התמקדו ברמת המיקרו ולא לקחו בחשבון את רמת המאקרו.

תוצאות המחקר הראו שהמוטיבציה האוטונומית והנשלטת הן גבוהות יותר בקרב סטודנטים ערבים במכללות הערביות בהשוואה לאלו במכללות המעורבות. תוצאות המודל מראות שסוג המכללה, הערכת תוכנית הלימוד ותמיכה באוטונומיה הינם משתנים מנבאים באופן מובהק את שני סוגי המוטיבציה. בעוד שתחושת היכולת, השייכות והבחירות של הסטודנטים מנבאים באופן מובהק את המוטיבציה האוטונומית. השליטה בשפה העברית נמצאה כלא מובהקת בשני סוגי המוטיבציה של הסטודנטים. סוג המכללה נמצא כמשתנה מתערב אשר משפיע על חלק מהקשרים בין המשתנים לעיל לבין שתי המוטיבציות. מחקר זה יכול לסייע בהבנת המשתנים המנבאים מוטיבציה של סטודנטים ערבים על מנת שבעתיד יתאפשר לתת המלצות מבוססות מחקר לשיפור רמת המוטיבציה ללמידה במכללות להכשרת מורים, וכן סוג ואיכות המוטיבציה. תוצאות המחקר מציינות תובנות ושופכות אור על מה שמתרחש בתחומי המכללות מבחינה פסיכו-סוציאלית ופדגוגית.

מילות מפתח: מוטיבציה ללמידה, תאוריית ההכוונה העצמית, סטודנטים ערבים להוראה, מכללות ערביות, מכללות רב-תרבותיות

הכשרת מחנכות לגיל הרך: מאורנים למכללת ביזיי שבסין

Training Pre-School Educators: From Oranim to Bijie College

בית הספר הבין-לאומי במכללת אורנים שואף לקיים קשרים אקדמיים עם אנשים ממגוון תרבויות ותפיסות עולם, זאת כדי להעשיר את הידע ולקדם שינויים חברתיים ברוח הומניסטית. מזה מספר שנים, פונים יזמים ואנשי חינוך מסין למכללה במטרה ליצור שיתופי פעולה. מבין הפונים, רבים מנתבים את בקשותיהם לקשר עם החוג לגיל הרך.

מערכת הגיל הרך בסין היא הגדולה בעולם. היא כוללת מעל ארבעים מיליון ילדים ויותר משני מיליון גננות. לצד זאת, קיימות מצוקות רבות הכרוכות בחטיבת גיל זו. ביניהן רמת חינוך ירודה (בעיקר בכפרים), היעדר מימון ציבורי, הכשרת מחנכים אשר ברובה איננה אקדמית, שכר נמוך למחנכים וביקוש נמוך למקצוע. בעקבות כל אלה קיים חוסר של כמיליון גננות. החל מ-2010 ממשלת סין החליטה על הצבת יעדים והקצאת משאבים עבור הגיל הרך בהתאמה למצוקות שתוארו לעיל. אלו מגובשים בתוכניות חומש ועשור אשר מימושם אמור להתבצע עד 2020. בנובמבר 2017, אחד מאותם קשרים ראשוניים עם גורמים בסין הניב הזמנה למכללת ביזיי אשר במחוז גוויזיו. זהו המחוז העני ביותר בסין ועל כן הוא "זוכה" להעדפה מתקנת על-ידי ממשלת סין בכל הקשור ביעדים שהוצבו עבור הגיל הרך. במכללת ביזיי לומדים 3500 סטודנטים. כולם במסגרות הכשרה לחינוך בגיל הרך. הלימודים אינם מקנים תואר אקדמי.

מטרת הביקור הייתה לחשוף בפני סגל ההוראה והסטודנטים במכללת ביזיי לחינוך וכן לאנשי חינוך ממחוז גוויזיו את התפיסה של מכללת אורנים לגבי הכשרת מחנכים לגיל הרך ואת שילוב האומנויות בתוכניות ההכשרת מורים, תוך מתן הקשר דמוגרפי והיסטורי של מדינת ישראל וסקירת הניסיון של מכללת אורנים בקשרים בין-לאומיים. בהמשך לאותה חשיפה נבחנו אפשרויות התמיכה של מכללת אורנים בקידום פרקטי ואקדמי בהכשרת מחנכים לגיל הרך בביזיי.

בהרצאה נבקש להציג את ההבנות שנוצרו לגבי תמיכה של מכללת אורנים בהכשרת המחנכים לגיל הרך והעלאת הרף האקדמי; לבחון את תרומת היחסים הללו לתוכניות הגיל הרך במכללת אורנים ולהצביע על הפוטנציאל של קשרים בין-לאומיים רחבים ומגוונים עבור המכללה (בכללם גם עם מדינות שאינן חברות ב-OECD).

מילות מפתח: סין, הכשרת מחנכות, גיל רך, בית ספר בין-לאומי